

ПРОБЛЕМНО-СИТУАТИВНІ ЗАВДАННЯ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТАРШОКЛАСНИКІВ

Юлія Надольська, Оксана Котенко

Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького

Анотація:

У статті розглянуто формування іншомовної комунікативної компетентності старшокласників крізь призму використання проблемно-ситуативних завдань на уроках іноземної мови. Обґрунтовано роль проблемно-ситуативних завдань, застосування яких на уроці підвищує мотивацію та зацікавленість учнів до вивчення мови, стимулює їхню комунікативну активність, ініціативність, самостійну мисленнєву та мовленнєву діяльність, розвиває асоціативне мислення, мовне чуття і темп мовлення. Виконуючи такі завдання, учні акцентують увагу на важливих морально-етичних, суспільно-політичних проблемах, шукають відповіді на злободенні питання сучасності. Здійснено моделювання педагогічних ситуацій, які допомогли виокремити основні їх види, компоненти, прийоми, методи та етапи роботи. Наведено приклади проблемно-ситуативних завдань різного характеру, які впливають на пізнавальну активність учнів на уроці та мотивують до вивчення іноземної мови.

Ключові слова:

іншомовна комунікативна компетентність; проблемні завдання; ситуативність; пізнавальна активність; мотивація; іноземна мова.

Resume:

Nadolska Yuliia, Kotenko Oksana. Problem-situation tasks as an effective means of forming foreign language communicative competence of high school students.

The article deals with the formation of foreign language communicative competence of high school students through the prism of using problem-situational tasks in foreign language lessons. The role of problem-situational tasks, the use of which in the lesson increases students' motivation and interest in language learning, stimulates their communicative activity, initiative, independent thinking and speech activity, develops associative thinking, language sense and speech pace. Performing such tasks, students focus on important moral-ethical, social-political problems, seek answers to topical issues of our time. Modeling of pedagogical situations was carried out, which helped to identify their main types, components, techniques, methods and stages of work. Examples of problem-situational tasks of various nature are given, which influence the cognitive activity of students in class and motivate them to learn a foreign language.

Key words:

foreign language communicative competence; problem tasks; situationality; cognitive activity; motivation; foreign language.

Постановка проблеми. Сучасна концепція освіти передбачає організацію навчального процесу на основі набору ключових компетентностей, які носять загальнокультурний і професійний характер і є необхідними у відповідних сферах діяльності. Згідно з «Державним стандартом базової середньої освіти», до основних ключових компетентностей належать: вільне володіння державною та іноземною мовами, що передбачає здійснення комунікації в усній та писемній формах; здобування й опрацювання інформації з різних джерел; використання мовних засобів для досягнення особистих і суспільних цілей у життєвих та навчальних ситуаціях, творчого самовираження; пояснення, обговорення й обґрунтування своїх поглядів та переконань, спираючись на соціокультурні реалії й особливості міжкультурної комунікації (*Державний стандарт... , 2020*).

Інноваційні процеси в системі шкільної освіти активізують використання ефективних методів, прийомів та засобів для посилення практичної спрямованості мовної особистості старшокласників, формування у них умінь і навичок спілкування в різних сферах соціального життя та на міжкультурному рівні. Процес комунікації, а отже, спілкування – це неперервний ланцюг мовленнєвих ситуацій, ефективним засобом якого є моделювання у навчальному процесі проблемно-ситуативних

завдань, які стимулюють пізнавальний інтерес учнів, мотивують їх до вивчення мов, покращують рівень іншомовної підготовки майбутніх фахівців.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема формування іншомовної комунікативної компетентності у процесі вивчення іноземної мови перебуває у діапазоні комплексних досліджень науковців, здійснених на засадах компетентнісного підходу. Тому під час аналізу окресленої проблеми, ми, насамперед, опрацювали наукові дослідження О. Боровец, В. Павленко, Ю. Федоренко, Ю. Шмідта, І. Прометуна, Є. Пасова у яких висвітлено питання компетентнісного підходу та комунікативної компетентності у процесі навчання іноземної мови. Важливими для нас стали праці Л. Морської, А. Фурман, О. Чиханцової, О. Черняхівич, Л. Шевцової, які стосуються формування проблемних ситуацій на уроках іноземної мови. Незважаючи на значні досягнення науковців у вивченні іншомовної комунікативної компетентності та проблемності у навчанні іноземної мови, необхідно зазначити, що деякі аспекти цього питання у методиці залишаються недостатньо вивченими, а саме: використання проблемно-ситуативних завдань на уроках іноземної мови, що і зумовило актуальність обраної теми дослідження.

Формулювання цілей статті. У статті розглянуто формування іншомовної

комунікативної компетентності старшокласників крізь призму використання проблемно-ситуативних завдань на уроках іноземної мови. Обґрунтовано роль проблемно-ситуативних завдань, застосування яких на уроці підвищує мотивацію та зацікавленість учнів до вивчення мови, стимулює їхню комунікативну активність, ініціативність, самостійну мисленнєву та мовленнєву діяльність, розвиває асоціативне мислення, мовне чуття і темп мовлення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Основну мету навчання іноземних мов у закладах загальної середньої освіти становить розвиток здібностей учнів до здатності використовувати іноземну мову як інструмент у діалозі культур та досягнення ними такого рівня комунікативної компетенції, який був би достатнім для здійснення спілкування у певних комунікативних сферах, зокрема, реалізації певного комунікативного наміру, досягнення або недосягнення якого визначає результат мовленнєвого спілкування.

Зазначимо, що комунікативна компетентність посідає чільне місце у застосуванні компетентісного підходу в системі шкільної освіти та безпосередньо відбивається у подальшій професійній діяльності учнів. Саме завдяки компетентісному підходу відбувається переорієнтація наявної традиційної освітньої парадигми на сучасну, прогресивну, вмотивовану, інтегровану, а також формується здатність до навчання й вивчення іноземних мов, самореалізації, розвитку індивідуальності тощо. Тобто, за умови успішної реалізації, компетентісний підхід може бути способом забезпечення суб'єктів навчання корисними знаннями, необхідними для досягнення цілей у реальних життєвих умовах (Боровець, 2016).

Іншомовна комунікативна компетентність виступає як ключовий компонент комунікативної компетентності і розвивається шляхом здійснення спілкування. За визначенням дослідника Ю. Шмідта, іншомовна комунікативна компетентність – це здатність і готовність особистості, як суб'єкта діяльності, здійснювати ефективну іншомовну комунікацію з носіями мови. Науковець зауважив, що така готовність формується на основі засвоєних знань, навичок, умінь, наявності професійно важливих комунікативних якостей, досвіду використання іноземної мови у процесі комунікації (Шмідт, 2011). Розширює поняття зазначеного терміна дослідниця І. Ваяк, трактуючи його як наявність фонетичних, лексичних знань і здатності застосовувати ці знання на практиці, а також сформованість комунікативних умінь у говорінні, письмі, читанні, аудіюванні. Також дослідниця наголошує, що, формуючи іншомовну

комунікативну компетентність учнів, слід забезпечити їх мовними засобами іноземної мови, за допомогою яких вони можуть реалізувати всі функції спілкування: інформаційну (пізнавальну, когнітивну), регулятивну (спонукальну), емоційну, оцінну (ціннісно-орієнтаційну), етикетну (Бурковська, 2015).

Отже, у процесі спілкування учні виступають як носії певних соціальних стосунків, що виникають у тій чи іншій сфері діяльності і реалізуються шляхом моделювання типових ситуацій реального спілкування у різних сферах життя і стосуються різних тем. Тобто предметно-змістовий план іншомовного мовлення учнів у процесі навчання зумовлюється темою, ситуацією і сферою спілкування, які виступають одним із компонентів змісту навчання (Чиханцова, 2011).

Основу мовленнєвої ситуації становить певна проблема, яку загалом можна описати як дефіцит інформації, як протиріччя у способі виконання будь-якої діяльності і яка є стрижнем ситуації, що йменуються проблемними. Такі ситуації – це усвідомлене суб'єктом ускладнення, шляхи подолання якого потребують пошуку нових способів дій (Павленко, 2014). Головним елементом проблемної ситуації є невідоме, нове, те, що повинно бути розкрите, пізнане для правильного виконання завдання, для реалізації необхідної дії. Суттєвість проблемної ситуації становить пізнавальна активність учнів. Саме вона виступає внутрішнім критерієм міри участі учнів у пізнавальній творчості, якісною характеристикою пізнавальної діяльності, її внутрішнім моментом та природними ситуаціями і тим самим створює умови для засвоєння матеріалу на різних етапах навчання: під час пояснення, закріплення, контролю та ін.

Як зазначає С. Черняхівич, «проблемна ситуація – це мовленнєва вправа, експозиція якої містить деяке екстралінгвістичне особистісно-значуще завдання, аналізуючи яке, суб'єкти навчання дають творче мовленнєве рішення сприйнятої проблеми, що відображається в комунікативних завданнях, яке, зі свого боку, дає змогу ефективно скерувати мовленнєву поведінку учнів для досягнення мети спілкування». (Черняхівич, 2010).

У своїх дослідження науковці В. Павленко, А. Фурман звертають увагу на такі основні компоненти проблемної ситуації, як:

- об'єкт (матеріал, що вивчається);
- суб'єкт (учень);
- мовленнєва взаємодія (процес мислення, спрямований на об'єкт);
- особливості цієї взаємодії (зважаючи на виявлені суперечності), аналіз яких переростає у пізнавальну потребу учнів

розкрити суть об'єкта, що вивчається (Павленко, 2014; Фурман, 1991).

Усі компоненти взаємопов'язані між собою і є ефективними тільки у чіткій послідовності їх виконання. Пошук невідомого (нових знань та вмій) відбувається за умови встановлення зв'язків з уже відомим (засвоєними раніше знаннями й набутими вміннями). Учень не отримує від учителя знання в готовому вигляді з метою запам'ятовування чи відтворення, а усвідомлено їх здобуває, тому що у нього виникла в них потреба, і з'явилась необхідність отримання знань чи вироблення певних умінь.

Отже, учитель, створюючи проблемну ситуацію, спрямовує учнів на її розв'язування, організовує пошук рішення. Таким чином, учень стає в позицію свого навчання і як результат він отримує нові знання, опановує нові способи дій. Виникнення проблемної ситуації – акт індивідуальний, тому від учителя потрібне використання диференційованого та індивідуального підходу.

Окреслюючи мотиви створення проблемних ситуацій необхідно виокремити певні методичні прийоми, якими може скористатись учитель на уроці:

- учитель скеровує учнів до протиріччя і пропонує їм знайти спосіб його вирішення;
- зіштовхує протиріччя практичної діяльності;
- подає різні точки зору на одне і теж питання;
- пропонує класові розглянути явище з різних позицій;
- спонукає учнів робити порівняння, узагальнення, висновки щодо ситуації, зіставляти факти;
- ставити конкретні питання;
- визначати проблемні теоретичні та практичні завдання;
- ставити проблемні завдання (з недостатніми або надлишковими вихідними даними; з невизначеністю у постановці питання; з обмеженим часом на вирішення; на подолання психічної інерції та іншим) (Демченко; Яблоков, 2018).

Аналізуючи реалії проблемних ситуацій, ми можемо виокремити такі етапи їх розв'язання:

1. Використання відомих способів розв'язання – етап «закритого» розв'язання проблеми.
2. Виникнення проблемної ситуації та розширення поля пошуку нових способів розв'язання – етап «відкритого» розв'язання проблеми та знаходження нового ставлення до неї або нового принципу дії;
3. Реалізація нового, відкритого принципу.

4. Перевірка правильності отриманої розв'язки – загальна схема процесу розв'язки (Павленко, 2014).

Кожний етап функціонування проблемної ситуації характеризується неповторністю, що виключає підміну одного етапу пошукової пізнавальної активності учнів іншим. Тому кожний рівень функціонування навчальної проблемності має перехідне значення для розвитку певної сукупності розумових здібностей учнів.

Значимо, що проблемна ситуація повинна відповідати таким вимогам: адекватність щодо реальної ситуації спілкування; зрозумілість для учнів; виховання в учнів поваги до співбесідника, ініціативності; інтерес до завдання, бажання вдало його виконати. Основний акцент повинен бути спрямований на створення ситуації як системи взаємовідносин між тими, хто спілкується.

Дослідниця В. Павленко класифікує у своїй роботі проблемні ситуації за такими критеріями:

- за спрямованістю на пошук нових знань або способів дії, на виявлення можливості застосування відомих знань і способів в нових умовах;
- за рівнем проблемності залежно від того, наскільки гостро виражені суперечності;
- з дисциплін і предметів, у яких доречно застосування тих чи інших проблемних ситуацій (Павленко, 2014).

До того ж, необхідно враховувати і основні психологічні умови для успішного застосування проблемних ситуацій, основними з яких можна виокремити такі:

- проблемні ситуації повинні відповідати цілям формування системи знань;
- проблемні ситуації повинні бути доступними для учнів і відповідати їх пізнавальним здібностям;
- проблемні ситуації повинні викликати власну пізнавальну діяльність і активність;
- завдання повинні бути такими, щоб учень не міг виконати їх, спираючись на вже наявні знання, але достатніми для самостійного аналізу проблеми і знаходження невідомого (Швардак, 2017).

Отже, наявність проблемної ситуації охоплює такі компоненти психологічної організації пізнавальної діяльності як мотив, мета та внутрішні умови мислення.

Сам процес виникнення проблем і завдань пов'язаний зі змістом і характером запитань, відбувається тільки на певних стадіях розгортання пізнавального процесу у проблемній ситуації. Тобто пізнавальна потреба, спричиняючи пошукову активність учнів, деталізується через пізнавальний мотив, а

пізнавальний мотив, опредмечуючись у вигляді проблеми і наближаючи момент відкриття учнем суб'єктивно нових знань, стимулює виявлення ними особистої мети, постановку конкретних завдань. Таким чином, ми можемо чітко зазначити, що проблемна ситуація – психологічний стан, що виникає у результаті мисленнєвої взаємодії суб'єкта (студента) з об'єктом (навчальним матеріалом), який викликає пізнавальну потребу розкрити суть процесу або явища, що вивчається.

В основі створення ситуативних завдань лежить моделювання педагогічних (навчальних) ситуацій. Ґрунтуючись на них, у своєму дослідженні Л. Шевцова класифікує такі основні види ситуативних завдань:

- дати відповіді на запитання, сформульовані щодо певної ситуації;
- вибрати із запропонованих варіантів правильне розв'язання;
- самостійно сформулювати проблему (питання) на основі заданої ситуації;
- схарактеризувати об'єкт або суб'єкт дослідження та їх взаємовідносини у пропонованій ситуації;
- розв'язати сформульоване завдання на основі використання законів формальної логіки;
- виконати завдання на основі знань, діагностики і прогнозування поведінки учасників ситуації;
- здійснити пошук або сконструювати ситуацію з використанням літературних джерел або фактів реальної практики;
- провести класифікацію дібраних раніше запропонованих ситуацій на основі взаємодії суб'єкта і об'єкта;
- зробити аналіз дій в умовах конкретної ситуації і визначити шляхи розв'язання поставленого завдання;
- проаналізувати ситуацію, використовуючи різні поєднання творчих завдань попередніх типів (Шевцова, 2002).

У своєму дослідженні ми будемо розглядати проблемно-ситуативні завдання, які складаються з трьох основних компонентів: власне завдання, опис ситуації й мовленнєва реакція. Їх основою є мікротекст, у якому стисло описано модель комунікації. Зауважимо, що ці завдання слугують для навчання монологічному та діалогічному мовленню, в процесі відтворення яких засвоюється граматичні структури та лексичні одиниці, що значно підвищують пізнавальну діяльність та мотивацію до вивчення іноземної мови.

Для того, щоб активізувати пізнавальну діяльність учнів на уроці іноземної мови, а саме

англійської та німецької, під час монологічного мовлення можна застосувати такі різновиди ситуативних завдань, як доповнення, вирішення проблеми, ситуацію-уяву тощо. Мета зазначених ситуацій – спонукати учнів до висловлювання своїх думок, сприяти критичному мисленню, дотриманню граматичних правил та логічного висловлювання, творчому підходу до власних думок, а також формувати комунікативні навички (Черняк, & Надольська, 2022).

Щодо поставленої мети, ми можемо запропонувати на уроці розглянути такі ситуації – вправи на уяву, які розвивають в учнів креативність подачі мовного матеріалу, формують вміння вживати мовленнєві та граматичні структури. Наприклад:

Situation: *Markus glaubt, die Arbeit im Labor ist sehr wichtig. Max glaubt, mit der Technik verlieren wir viel Zeit. Er macht auch ohne Labor Fortschritte. Der Lektor erklärt, warum wir im Labor arbeiten. Wie arbeiten wir dort? Erzählen Sie!*

Situation: *It's evening. You arranged to meet your Friend at the cinema today but when you arrived an hour ago, he/she wasn't there. You haven't any messages from Friend. You're a bit worried. Maybe he/she just missed the bus, or maybe there's been an accident. Phone and find out what happened.*

Situation: *You must urgently fly from London to New York. Phone the travel agency or a booking office and book a seat on a plane. Give the date on which you want to leave London. If you want a return ticket, say so to the clerk. Say when you are planning to fly back to London.*

Situation: *Recently it was your birthday and you got lots of gifts and cards by post from friends and family. You thanked everyone but there were two gifts – a book and a watch – that had no sender's name or address on them. This evening, you're at a party and you see your old Friend. You think maybe he/she sent you the gifts, but you're not sure so you don't want to ask.*

Situation: *You work as a customer service manager for ThomAir, an international airline. One of your customers has registered a complaint on your website and asked for someone to phone him/her. You know that this is a very regular customer and that he/she/ is very unhappy about something that happened recently, but you don't have any details. Your job is to find out exactly what the problems is and to offer appropriate compensation.*

Before you make the call, think about:

1. *How to open the call?*
2. *What questions you could ask?*
3. *What kinds of action or compensation you could offer?*

Situation: Mark is in a hotel. He rings reception because the television in his room isn't working. I think ...

Як уже було зазначено, ситуативність є характерною рисою й у діалогічному мовленні, що складає основу й визначає логіку цієї форми спілкування. Успішність діалогічного мовлення між комунікантами залежить від усвідомлення запропонованої ситуації та розуміння своєї мовленнєвої поведінки і поведінки співрозмовника. Комунікативне завдання, як відомо, виникає на основі комунікативної ситуації як сукупності обставин дійсності, що спонукають індивіда до участі в мовленнєвому контакті. У процесі вирішення комунікативних завдань одночасно відбувається як стимулювання розумової діяльності і пізнавальний пошук того, хто говорить, так і становлення власне мовленнєвого вміння. Наведемо декілька прикладів ситуативних вправ.

Ситуація-вправа, яка потребує інформаційного повідомлення й полягає у роботі в парі.

Situation: You study various subjects at school. Each one is important and knowledge of every subject is necessary.

- What subject is your favourite one? Why are you keen on it?
- What interesting methods and approaches does your teacher use to make you interested in this subject?
- Do you think the knowledge you acquire at your favourite lessons will be useful in the future?

If you can choose 4 –5 main subjects to study in the 10th form what subjects will it be? Why?

Ситуація-вправа, яка потребує доповнення, робота в групах.

Situation: Complete the dialogue/ What would you say if you took part in the following dialogues:

A: How are your classes? B:

A: I really envy your learning style. B: No way!

A: How are your exams? B: ...

Situation: Sie haben Zahnschmerzen. Sie müssen beim Zahnarzt anrufen.

Assistent: Guten Tag. Was kann ich für Sie tun?

Sie: Guten Tag, ... hier. Ich möchte gern einen Termin vereinbaren.

A: Passt es Ihnen am ... um ... Uhr? Geht es am ... um... Uhr?

S: Am ... um...? Das geht leider nicht. Da muss ich arbeiten/ habe ich keine Zeit Geht es vielleicht auch am ... um...?

A: Moment mal. Ja, das ist auch möglich.

S: Gut. Dann komme ich .../erwarte ich den Monteur am ... um Auf Wiederhören.

A: Auf Wiederhören.

Situation: Imagine a situation! You are going to spend your summer in the international camp which is located in Ukraine. You have to speak only English and your duty will be to help foreigners with their accommodation. Twelve-year-old Steve Anders is new in this camp. You need to help him to get to his room. Ask Steve about himself in order to fill his personal details in the guest information card (Tilbury, 2011).

Для того, щоб ситуація була цікаво обіграна на уроці, учням можна запропонувати використовувати в діалогічному мовленні репліки-реакції і репліки-спонукання, які нададуть можливість спонукати, підтримати, продовжити або завершити розмову. Наприклад:

Situation: Agreement: Yes, of course; naturally; it goes without saying; sure; exactly. Disagreement: No, it is not; I do not agree; on the contrary; no, I don't; no, I can't; nothing of the kind.

Uncertainty: I am not sure; as far as I know; if I am not mistaken; maybe; it seems to me. Expressing surprise: Really? – Why? How can you ...?

Suggesting: What about ...? How about ...? It's high time.

Situation: You are going on a trip, but do not know which place to choose. One your friend advises you to go to Paris. Will you agree with his advice? What do you think about this trip? Try to convince him that he/she is wrong. 23 You have to use the next words and word combinations: «Yes», «No», «I don't know», «I am not sure», «He is right», «He said what I wanted to say», «I agree entirely», «No, because...», «I don't agree, because...», «I know and furthermore...», «You are wrong, because...» (Soars, 2012).

Висновки. Мовленнєві (комунікативні) вправи, у яких присутні проблемно-ситуативних завдання, відіграють важливу роль у подальшому розвиткові умінь формулювати власні мовленнєві дії, спонукають учнів до висловлювання у середовищі, близькому до реальних умов. Мовленнєві вправи виконують ряд функцій, які визначають їх цінність у процесі формування іншомовної комунікативної компетенції та тісно пов'язані з трьома видами діяльності: розумовою (інтелектуальною), власне мовленнєвою та соціально-поведінковою. Основні функції таких вправ: розвиток умінь формулювати твердження іноземною мовою за допомогою різних мовних засобів і структур, кліше і без них, логічно їх вибудовувати і вдосконалювати з урахуванням мети висловлювання; вміння взаємодіяти іноземною мовою, беручи до уваги різноманітні ситуації та наявність партнерів спілкування, їх індивідуальні характеристики і якості (Морська, 2002).

Отже, ефективним видом роботи, яка сприяє розвиткові навичок та умінь учнів, є проблемно-

ситуативні завдання. Вони стимулюють мислення, зацікавленість та мотивацію учнів до навчального матеріалу, підвищують їхню пізнавальну активність, розвивають креативність, спонукають до вивчення нових лексичних одиниць та граматично правильного вживання їх у спілкуванні.

Проблемно-ситуативні завдання дають можливість подолати недолік відмінності вивчення мови у так званому чистому вигляді від реальної мовленнєвої діяльності людей, а тому віддаленої від учнів; допомагають більш цілеспрямовано реалізувати під час вивчення іноземної мови виховну функцію навчання та

вмотивованість. Виконуючи такі завдання, учні акцентують увагу на важливих морально-етичних, суспільно-політичних проблемах, шукають відповіді на питання сучасності, розвивають критичне мислення, творчу уяву та вигадливість шляхом мисленнєвих операцій, формують здатність відкривати щось нове для себе та знаходити різноманітні способи дій через висування припущень й формування доказів чи спростувань. Учні спілкуються, сперечаються, міркують і разом з учителем доходять згоди у тих чи інших питаннях шляхом культурного рівня мовленнєвої поведінки.

Список використаних джерел

- Боровець, О. В. (2016). Формування комунікативної компетентності майбутніх педагогів в процесі професійної підготовки. *Інноватика у вихованні*, 4, 82–89.
- Бурковська, З. (2015). Мовні мультимедійні програми як засіб формування іншомовної комунікаційної компетенції студентів. *Молодь і ринок*, 11 (130), 31–35.
- Демченко, М. (2018). *Реалізація проблемного навчання в сучасній школі*. URL: <http://dSPACE.pnp.edu.ua/bitstream/123456789/5697/1/Demchenko.pdf>
- Державний стандарт базової середньої освіти*. (2020). URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/nova-ukrayinska-shkola/derzhavnij-standart-bazovoyi-serednoyi-osviti>
- Морська, Л. І. (2002). Сучасні тенденції у викладанні іноземних мов для спеціальних цілей. *Іноземні мови*, 2, 233 с.
- Павленко, В. В. (2014). Проблемні ситуації: поняття і типи. *Нові технології навчання: збірник наукових праць*. Інститут інноваційних технологій і змісту освіти Міністерства освіти і науки України, Академія міжнародного співробітництва з креативної педагогіки. Київ, 83, 196–202.
- Фурман, А. В. (1991). Методика застосування проблемних ситуацій на уроці. *Проблемні ситуації в навчанні*. Київ, 67–152.
- Черняк, О., & Надольська, Ю. (2022). Ситуативність як один із принципів навчання говорінню на уроках іноземної мови. *Актуальні проблеми функціонування мови і літератури в сучасному полікультурному суспільстві: Матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції*. Запоріжжя-Мелітополь. 218–224.
- Черняхович, О. С. (2010). Роль ситуативності в навчанні професійно орієнтованого діалогічного мовлення. *Вісник Вінницького політехнічного інституту*, 2, 115–121.
- Чиханцова, О. А. (2015). Готовність старшокласників до вивчення іноземної мови у загальноосвітніх навчальних закладах. *Гуманітарний вісник ДВНЗ Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Г. Сковороди*. Київ: Гносис, 454–460.
- Швардак, М. В. (2017). Проблемне навчання в умовах сучасної школи. *Фізико-математична освіта: науковий журнал*, 1 (11), 124–127.
- Шевцова, Л. С. (2002). *Ситуативні завдання як засіб розвитку зв'язного мовлення учнів (5-7 класи)*. (Автореф. дис. канд. пед. наук). Київ, 25 с.
- Шмідт, Ю. О. (2011). Місце іншомовної комунікативної компетентності в системі підготовки військових фахівців. *Вісник Чернігівського національного*

References

- Borovets O. V. (2016). Formation of communicative competence of future teachers in the process of professional training. *Innovation in education*. No. 4. P. 82–89. [in Ukrainian]
- Burkovska Z. (2015). Language multimedia programs as a means of forming students' foreign language communication competence. *Youth and the market*. No. 11 (130). P. 31–35. [in Ukrainian]
- Demchenko M. Implementation of problem-based learning in modern schools. Access mode. URL: <http://dSPACE.pnp.edu.ua/bitstream/123456789/5697/1/Demchenko.pdf> [in Ukrainian]
- State standard of basic secondary education. Access mode. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/nova-ukrayinska-shkola/derzhavnij-standart-bazovoyi-serednoyi-osviti> [in Ukrainian]
- Morska L. (2002). I. Modern trends in teaching foreign languages for special purposes. *Foreign languages*. 2002. No. 2. 233 p. [in Ukrainian]
- Furman A. V. (1991). The method of applying problem situations in the lesson. *Problematic situations in education*. Kyiv. P. 67-152. [in Ukrainian]
- Pavlenko V. V. (2014). Problem situations: concepts and types. *New learning technologies: a collection of scientific works*. Institute of Innovative Technologies and Content of Education of the Ministry of Education and Science of Ukraine, Academy of International Cooperation in Creative Pedagogy. Kyiv. No. 83. P. 196-202. [in Ukrainian]
- Chernyak O., Nadolska Yu. A. (2022). Situationality as one of the principles of teaching speaking in foreign language lessons. *Current problems of the functioning of language and literature in a modern multicultural society: Materials of the VI International Scientific and Practical Conference*. Zaporizhzhia-Melitopol. P. 218-224. [in Ukrainian]
- Chernyahovych O. S. (2010). The role of situationality in teaching professionally oriented dialogic speech. *Bulletin of the Vinnytsia Polytechnic Institute*. No. 2. P. 115-121. [in Ukrainian]
- Chikhantsova O. A. (2015). Readiness of high school students to learn a foreign language in general educational institutions. *Humanitarian Bulletin of the Pereiaslav-Khmelnytskyi State Pedagogical University named after H. Skovoroda*. K. p. 454-460. [in Ukrainian]
- Shvardak M. V. (2017). Problem-based learning in the conditions of a modern school. *Physical and mathematical education: scientific journal*. Issue 1 (11). P. 124-127. [in Ukrainian]
- Shevtsova L. S. (2002). Situational tasks as a means of developing students' coherent speech (grades 5-7).

- педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка. Чернігів, 90, 112–116.
- Яблоков, С. В., & Адамова, Г. О. (2018). Технологія проблемного навчання як ефективний спосіб навчання англійської мови. *Психолого-педагогічні науки*, 3, 152–160.
- Alex Tilbury, Leslie Anne Hendra, Dawid Rea, English Unlimited B2. Cambridge University Press. 2011. 160 p.
- Liz and John Soars. Headway. B. 1. Oxford. 2012. 158 p.
- autoref...diss. candidate of pedagogy, 13.00.02. Kyiv. 25 p. [in Ukrainian]
- Schmidt Y. O. (2011). The place of foreign language communicative competence in the training system of military specialists. *Bulletin of the Chernihiv National Pedagogical University named after T. G. Shevchenko*. Chernihiv. Issue 90. P. 112-116. [in Ukrainian]
- Yablokov S. V., Adamova G. O. (2018). Technology of problem-based learning as an effective way of learning English. *Psychological and pedagogical sciences*. No. 3. P. 152-160. [in Ukrainian]
- Alex Tilbury, Leslie Anne Hendra, Dawid Rea (2011). English Unlimited B2. Cambridge University Press. p. 160. [in English]
- Liz and John Soars (2012). Headway. B. 1. Oxford. p. 158. [in English]

Відомості про авторів:

Надольська Юлія Анатоліївна
yuliya.nadolskay@ukr.net
Мелітопольський державний педагогічний
університет імені Богдана Хмельницького
Наукове містечко, вулиця 59, Запоріжжя,
Запорізька обл. 69000, Україна

Котенко Оксана Володимирівна
koval_oksana19@ukr.net
Мелітопольський державний педагогічний
університет імені Богдана Хмельницького
Наукове містечко, вулиця 59, Запоріжжя,
Запорізька обл. 69000, Україна

doi: 10.33842/22195203-2023-30-129-135

*Матеріал надійшов до редакції 31. 05. 2023 р.
Прийнято до друку 20. 06. 2023 р.*

Information about the authors:

Nadolska Yuliia Anatoliivna
yuliya.nadolskay@ukr.net
Bohdan Khmelnytsky Melitopol State
Pedagogical University
Scientific Town, Street 59, Zaporizhzhia,
Zaporizhzhia region, 69000, Ukraine

Kotenko Oksana Volodymyrivna
koval_oksana19@ukr.net
Bohdan Khmelnytsky Melitopol State
Pedagogical University
Scientific Town, Street 59, Zaporizhzhia,
Zaporizhzhia region, 69000, Ukraine

doi: 10.33842/22195203-2023-30-129-135

*Received at the editorial office 31. 05. 2023.
Accepted for publishing 20. 06. 2023.*